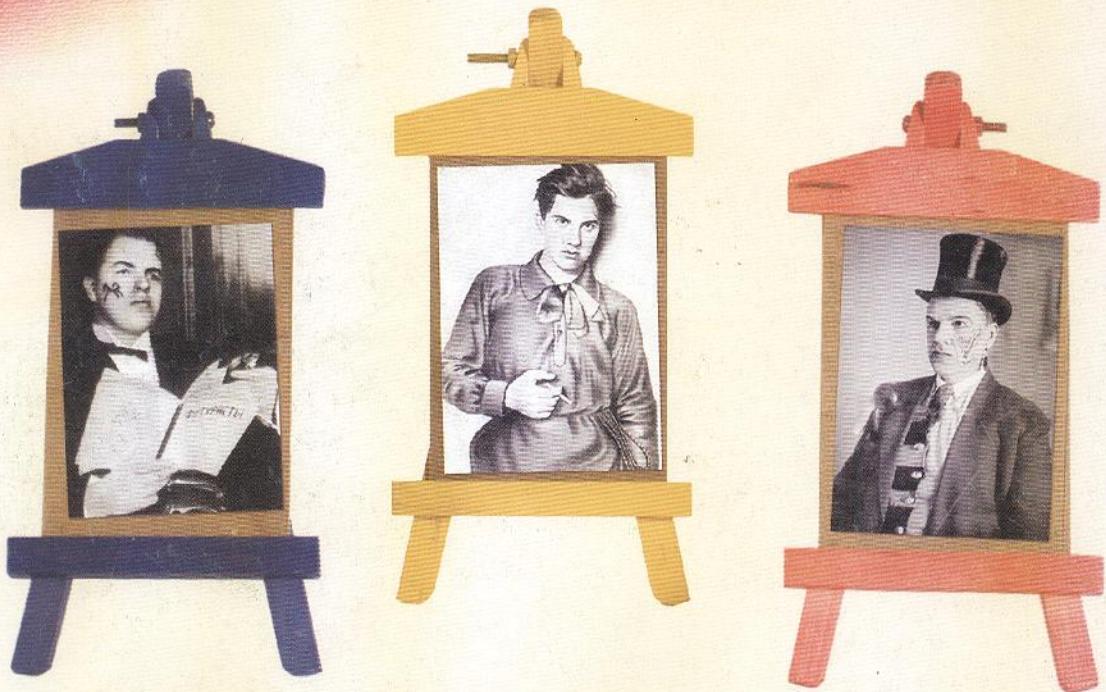

Магдалена Костова-Панайотова

Руският
поетически авангард
през ХХ век:
теория и практика

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	7
ЧАСТ ПЪРВА	
I. АВАНГАРДЪТ И СМЯНАТА НА КУЛТУРНИТЕ ПАРАДИГМИ.....	26
II. ПРЕОБЪРНАТИЯТ СВЯТ: ФУТУРИСТИЧНИЯТ ВЗРИВ.....	38
Към единството на груповия портрет.....	38
Творческата личност и футуризмът.....	43
Проблемът за езика и поетическия експеримент.....	46
Дир бул щил или заумът като идеолект.....	52
Група 41° - творчески принципи и поетическа практика.....	58
III. РАЗНОЛИКОТО ЕХО (АВАНГАРДНИ ЛИТЕРАТУРНИ ГРУПИ ПРЕЗ 20-ТЕ Г. НА ХХ В.).....	64
Имажинизъмът – между “молеца на времето” и “нафталина на образите”.....	64
Бунтът на експресионизма.....	72
Ничевоки. Люминисти. Биокосмисти. Фуисти. Или за границите на поезията.....	76
Изкуството – действено и функционално. Литературен конструктивизъм и ЛЕФ.....	81
ОБЕРИУ – абсурдът като път извън детерминираните механизми.....	87
ЧАСТ ВТОРА	
I. АВАНГАРДЪТ ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК. ПОЕТИ- ЧЕСКИ ШКОЛИ, ГРУПИ, ТЕЧЕНИЯ 50-ТЕ - 70-ТЕ ГОДИНИ.....	97
Златен..... Сребърен..... Бронзов.....	97
Словото като фигура на премълчаването.	
Групата “Лианозово”.....	104

СМОГ: “Най-младото общество на гениите”	113
“Филологическата школа”	120
Хеленуктите и ВЕРПА.....	129
Московският концептуализъм. Произведенето жест или бележки по полетата на текста ‘култура’.....	141
III. ПОЕТИЧЕСКИ ВЕКТОРИ НА АВАНГАРДНОТО	
(80-90 ТЕ Г. НА ХХ ВЕК).....	153
Соцартът – котката, която всички помним	153
“Метаметафоризъмът” – в търсене на четвъртото измерение.....	163
Артоезията – разширяване на териториите на изкуството.....	172
ЧАСТ ТРЕТА	
IV. ЛИЦА И ГЛАСОВЕ. ПРОПУСНАТИ	
ПРИСЪСТВИЯ.....	186
1. Алексей Крученых – ужасното дете на руския футуризъм.....	186
2. Бенедикт Лившиц – летописецът на руския футуризъм.....	192
3. Елена Гуро – автомитологизация на майчинството.....	196
4. Давид Бурлюк: фигурата на бащата.....	202
5. Иван Игнатиев – карнавалната смърт или театрализация на трагизма.....	208
6. Безкръвната революция на Всеволод Некрасов.....	212
7. Хенрих Салгир – стихове от пустотата или за космогоничния дух и есхатологичното тяло.....	224
8. „Прокълнатият поет“ Леонид Губанов.....	235
9. Новият заум на Генадий Айги	244
10. Класикът Пригов или Пригов vs Пригов.....	256
11. Елизавета Мнацаканова – партитурното писмо	269
12. Тимур Кибиров – между текста и цитата.....	272
Заключение.....	279
Библиография.....	289
Приложение.....	334

ВЪВЕДЕНИЕ

КЪМ ПОСТАНОВКАТА НА ПРОБЛЕМА.

СЪСТОЯНИЕ НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ.

Границите и хронологичните рамки на явлението, положено в основата на настоящото изследване, се определят от спецификата на авангарда като художествено направление и от мястото му в системата на културата на границата между два века.

Опитите за определяне на същностната специфика на авангарда като културно явление датират отдавна в западното литературовзнание. В Русия и България – основно през последните двадесетина години. Но природата на това явление засега се изпълзва от систематизиращата страст на литературните историци не само защото съвременният литературоведски дискурс е твърде разнороден в изходните си пунктове, „фрагментарен като изясняваща сила”, но и защото вероятно самата природа на явлението авангард пречи то да бъдеувековечено в един „монографичен монумент” (Нич 2006: 17).

По-голямата част от изследванията по понятни причини излизат в годините на перестройката, като първоначално изследователските интереси бележат сходство: проучвания на поетиката на едно или друго произведение или стил на даден автор, публикации на архивни и спистоларни материали и докато емпиричен материал за изследване се натрупва, обобщаващите теоретични трудове са твърде малко.

Към осмислянето на поетическия авангард се насочват най-напред участниците в него, създавайки първите значими разработки в началото на XX век. Ключови са статиите на В. Жирмундски (1916), В. Шкловски, Б. Ейхенбаум, Р. Якобсон. И макар културната епоха, настъпила през 30-те години в Русия, да е крайно враждебна към предходните естетически формации: творческите търсения на новата дума често са наричани формализъм, авангардните елементи в поетиката на един или друг автор се игнорират или отричат като отклонение от истинския път на реализма. Но ще бъде невярно, ако кажем, че авангардното изкуство не се изучава, започвайки от 30-те години нататък. Теорията на авангарда получава развитие в трудовете на литературоведи като Р. Якобсон, М. Слоним, по-късно Вл. Ф. Марков в емиграция, в трудовете на представителите на ленинградската и тартуската школа

(В. Орлов, В. Алфонсов, П. Громов, Ю. Лотман, Л. Гинзбург, З. Минц, Вяч. Вс. Иванов).

Години наред авангардът е подозрителна територия за академични изследвания, доколкото в съветската епоха той е синоним на друго, паралелно, неформално изкуство, а авангардистът се асоциира с безцелен експериментатор, творчеството му поражда негативни представи, възприема се като безсъдържателно. В СССР авангардният процес дълги години е изкуствено стопиран, а излазът на повърхността е невъзможен нито теоретически, нито практически.

Нелегалното съществуване, макар да има своите предимства – независимост от диктата на властта, от идеологическите структури и вкуса на публиката, има и много минуси по отношение на това, че авангардното произведение съдържа в себе си провокативен елемент именно като елемент на изкуството и съществуването му далече от публиката е почти невъзможно. „Почти”, защото развитието на авангардната линия в руската поезия и в този период е факт.

В годините на „перестройката” обаче, когато се преосмислят стойностите в борбата с „естетическия застой”, се реабилитира поезията, различаваща се от стандартното ангажирано изкуство. Изследователят на авангарда Игор Василиев, анализирали статия на Владимир Новиков от 1989 година „Дефицит на дързост: Литературната перестройка и естетическия застой”, отбелязва как авангардизъмът е „изтикан” като понятие от положително възприемания „адаптиран към стремежите на перестройката „авангард”, въпълъщащ духа на свободата, творчеството и съпротивата на тоталитаризма.”(Василиев, 1999, с.6)

От втората половина на 80-те години с нарастващи темпове авангардът в Русия постепенно е реабилитиран. Организират се изложби, „кръгли маси”, издават се антологии и каталоги на класици на авангардното движение като П. Филонов, В. Кандински, К. Малевич и др. Започва издаването на биографични и епистоларни материали, появяват се издателства от типа на „Новое литературное обозрение” и „Гиляя”, ориентирани главно към издаване на авангардно творчество.

През последното десетилетие и половина макар пунктирността по отношение на изследванията да остава, благодарение на няколко конференции в Русия и в Европа, на излизането на колективни и индивидуални монографии и най-вече, на публикации на текстове на самите авангардисти, общата картина на руския поетически авангард постепенно започна да се изрисува.

В задълбочените си изследвания „Теория и практика на руския поетичен авангард”, 1998 и „Зевгма. Руската поезия от маниеризма до постмодернизма”, 1994; Сергей Бирюков прави обзори на литературата по авангарда,

избавяйки от тази процедура другите изследователи, затова ще отбележа предимно основни изследвания, появили се в последните години.

От 90-те години нататък в Русия печатат своите статии и трудове изследователи на авангарда като Борис Гройс, Ив. Ален Боа, Ж. Жакар, Р. Циглер, Дж. Янечек, Йежи Фарино, М. Перлоф и др. Преди всичко трябва да отбележим публикацията в Русия на трудовете на патриарха на руското авангардознание Н. И. Харджиев, новаторските разработки за В. Хлебников на Р.В. Дуганов и В. П. Григориев, антологията „Светът на Велемир Хлебников”, трудовете на Турчин, Е. Бобринска, Л. Зубова, Л. Кацис, А. Кобрински, изследванията на В. Тюпа “Постсимволизъм: Теоретически очерци на руската поезия от XX век, Самара 1998, на Е. Ф. Ковтун “Руският авангард от 20-те и 30-те години”, 1996; на А. Крусанов “Руският авангард”, 1996; на статиите на Е. Тиришкина и книгата ѝ “Руската литература 1980 - началото на 20-те години: от декаданса към авангарда”, 2002; изследванията на М. Шапир, на Т. Цвигун, Н. Сироткин, С. Сухопаров и др.¹

Особено важни с оглед на интересувация ни период, са книгите на Игор Василиев “Руска литература на ХХ век: направления и течения”, 1996 и “Руският поетически авангард - ХХ век”, 1999, както и последната книга на Сергей Бирюков „Авангардът: модули и вектори”, 2006, статиите му в пресата, свързани с визуалната и звуковата поезия, книгите на Дмитрий Булатов “Теория и практика на руския поетически авангард, Тамбов”, 1998.

Специално внимание заслужава книгата на Йежи Фарино “Паронимия – анаграма – палиндром в поетиката на авангарда”, 1988, в която Фарино многоократно опровергава изказванията за край на авангарда, за невъзможността за неговото продължение.

Важни за авангардознанието са теоретичните постановки, изведени в трудовете на Н. Фатеева, К. Кедров, Вл. Новиков, Ю. Орлицки, В. Рабинович, И. П. Смирнов, И. Р. Деринг-Смирнова, А. Флакер, М. Шапир, Н. Сироткин, В. Саричев...² За изследването на руския авангард несъмнено допринасят работите на западни учени като Х. Баран, Р. Вроон, Р. Грюбел, А. Ханзен-Льове, Х. Шмид, Б. Ленквист³...

¹ Вж. Фарино 1988, Бирюков 1996, Бирюков 2006, Дуганов 1990; Григориев 1994, Григориев 2000, Кобрински 1999; Бобринска 1999, Бобринска 2006; Зубова 2000, Тюпа 1998, Кацис 2004; Ковтун 1996, Сироткин 2001а, Сироткин 2001б, Цвигун 2001, Цвигун 2008, Сухопаров 1991, Харджиев 1997 и др.

² Вж. Фатеева 2006, Новиков 1999, Рабинович 1996, Орлицки 2005, Смирнов Деринг-Смирнова 1980, Шапир 1995, Флакер 1984, Саричев 2000 и др.

³ Баран 1987, Баран 1993, Вроон 1983, Ханзен-Льове 1990, 1994, Шмит 1998, Шмит 2000, Ленквист 1979 и др.

Датската изследователка Шарлоте Греве в книгата си „Writing and the 'Subject"“, излязла в Амстердам 2004 г., търси близости между творци от исторически авангард и фигури като Сергей Сигей и Ри Никонова.

Бернхард Замес в изследването си „Linie der Avantgarde in Russland. Transrationale Dichtkunst in der Akademija Zauši“ (Hamburg, 2004) анализира произведения на съвременни руски поети авангардисти във взаимодействие с поезията на авангарда от началото на века. Към творчеството на съвременни руски авангардисти се насочва и японският славист Акифуми Такеда (Такеда 1997). За съотнасянето на различните периоди в развитието на руския авангард ключово значение имат и конференции като "Поэтический язык рубежа 20-21 веков и современные литературные стратегии" и "Художественный текст как динамическая система", състояли се в Москва съответно през 2003 и 2005 г.

По отношение на новата руска поезия авангардната практика днес продължава в списания като "Футурум-Арт", "Дети Ра", "Зинзивер", "Другие", "Акт", "Тит", "Членский журнал", "Крещатик", "Словолов", „Черновик“, „Журнал поэтов“, изцяло ориентирани към този тип творчество.

„Историческият“ период на авангарда – тоест авангардът от началото на века, в Русия вече се изследва от Комисия за изучаване на изкуството на авангарда от 10-те - 20-те години на XX век. Излизат трудовете на В. Кандински, на К. Малевич, продължават да излизат новите събрани съчинения на Хлебников, томът „Будетлянин“ на В. П. Григориев, биографичната книга за Хлебников на София Старкина. Разбира се, това не означава, че въпросите по изучаване на този поет са решени, но възможностите за цялостно осмисляне на неговото дело стават много по-осезаеми.

Във връзка с юбилеите на Н. Заболоцки, А. Введенски, Д. Хармс бяха организирани няколко конференции в Петербург и в Белград. Серия от малотиражни книги издават Михаил Евзлин, който живее в Испания, и Сергей Сигей, живеещ в Германия - на Игор Бахтерев, Алексей Крученых, Александър Туфанов, Николай Харджиев, Василиск Гнедов, Божидар. Тези разработки демонстрират различен тип подходи в изучаването на явлението – философски анализ на идеологията, анализ на поетиката, семиотичен подход, естетически анализ и пр.

В България етапна по отношение на изследването на авангарда 10-30-те години на века е книгата на Светлана Казакова "Руски модернизъм. Авантгард", Ш., 1993. Трябва да отбележим приноса на Петко Троев – с енциклопедичното справочно издание "Руският модернизъм", С., 2004, на Ренета Божанкова - статиите и книгата ѝ "Постмодернистичният руски текст", С., 2001, статиите и обзорите на Ивайло Петров, Кръстина Арбова, П. Паунова, Р.

Русев.⁴ През 2006 година излезе и моята книга „В полето на авангарда. Руската поезия от 50-90-те години на ХХ век“, посветена на тъй наречения „късен“ авангард.

ХРОНОЛОГИЧЕСКИ РАМКИ НА РУСКИЯ ПОЕТИЧЕСКИ АВАНГАРД

Проблемът за изучаване на същността на авангарда, за открояване на общите закономерности на явлението има не само литературна, но и културологическа, лингвистична и семиотична природа, момент, който поставя пред изследователя необходимостта от прилагане на интегративни методи.⁵

Доколкото в началото на ХХ век авангардът е най-представителната изява на радикалния дух на времето, а културата на рания авангард е отворена естетическа и философска система, отразила културните трансформации на епохата, тя взаимодейства със сродни сфери като философия, наука, религия, преосмисляйки постиженията им.

В търсене на същностната субстанция на авангарда във фокуса на изследователското внимание на първо място присъства принципът на новостта, на експеримента, отказът от традицията, манифестацията на радикалността. В този аспект доколкото подобни определения са съблекматично свързвани с футуризма, то в книги като тези на А. Крусанов например, авангардът най-

⁴ Да споменем публикуваните и представяни на научни конференции доклади и обзори на Р. Божанкова „Пред-постмодернизъм – руски прецеденти“. В: - Литературен вестник, 9-15.07.1997, бр. 24, .14-15; „Вторият камък“ на руския акмеизъм. В: - Западноевропейският модернизъм и славянските литератури. В. Търново, 1999; И. Петров „Сдвигология“ А. Крученых и И. Терентьева как теоретическая основа поетического языка русского авангарда и статьята на П. Паунова В едно семантично поле – социалните илюзии на В. Маяковски и Д. Хармс - двете статии в сборника - Западноевропейският модернизъм и славянските литератури. В. Търново, 1999 ; Р. Русев Реализъмът, модернизъмът и постмодернизъмът в художествената панорама на столетието. В: - Западноевропейският модернизъм и славянските литератури. В. Търново, 1999;За генезиса на руския литературен постмодернизъм. В: - Проблеми, имена и школи в руското литературознание през ХХ век, С., 2003; Кр. Арбова – Футуристические координаты постмодернистского дискурса. В: - Проблеми, имена и школи в руското литературознание през ХХ век, С., 2003;

⁵ За тази необходимост намеква още Р. Барт: «разлетя се на парчета класическото писмо и цялата Литература – от Флобер до нашите дни – се превърна изцяло в проблематика на думата» Вж: Барт, Р. Нулевая степень письма. М., 2000. с. 51.

често се възприема „тясно”, изграден около историята на футуристичното присъствие в руската литература (Крусанов 1996).

На обратната страна на подобни репрезентации стои „широкото” разбиране, при което всяко поетическо новаторство служи като повод за набеждаване в авангардност. В продължение на години сп. „Russian literature” например публикува материали за авангарда. При това имената, свързвани с дадената тематична рубрика са толкова много, че е трудно да се открие значим поет, който да не е набеждаван в причастие към авангарда, ако в творчеството му се яви ясно определено поетическо новаторство.

По отношение на основния принцип уникално явление ли е авангардът или е циклично открояваща се форма на изкуството, ту потъваща в небитието, ту отново извикана за живот - спектърът от мнения също може да бъде разделен на две.

Сергей Бирюков открива „три авангарда” в руската поезия (Бирюков 2000). Олег Клинг също твърди, че това явление в последните столетия се явява на три “вълни” – в началото на XVIII, на XIX и на XX век, извеждайки като основен белег “неологизмите” в лексиката (Клинг 2001).

В. Рабинович говори за цикличност на авангарда, за авангарда като нескончаемо начало (Рабинович 1996). Подобна идея поддържа в една от последните си книги и Л. Гинзбург.

Рудолф Нойхаузер извежда разбирането, че авангардът е явление, явяващо се с известна периодичност не само през XX век. Отбелязвайки историческия облик на авангарда, той пише: “В периода на прехода от романтизма към реализма, през 40-те години на XIX век, в Русия “натуралистичната школа” е изиграла ролята на авангардно течение. След реализма следва декадентската литература, на границата на столетията естетизъмът и отново пред нас се явява авангардно течение... Литературната традиция постоянно се отрича от авангарда, при това авангардът се възобновява в течение на повече или по-малко кратък промеждутък.” (Нойхаузер 1992: 128, 137).

Пределно разтварят границите на явленietо изследователи като В. Турчин и В. Бичков, причислявайки към авангарда ”многообразието на новаторските, революционни, бунтарски движения, в художествената култура на XX век”.

В. И. Тюпа очертава некласическата парадигма на художествеността на XX век като споена от три субпарадигми, неотрадиционализъм, авангардизъм и соцреализъм, като в кръга на авангардните явления включва обширен материал за периода 1910 – 1990 г. (Тюпа 1997: 175).

Други изследователи, използвайки една или друга идейна опорна точка, определят по-тясно хронологическите рамки на явленietо. Според А. Крусанов авангардът, разгледан от социологическа позиция като „обществено дви-

жение с определена идейно-художествена система от възгледи” е свързан с хронологическите рамки 1907-1932” (Крусанов 1996: 4-5).

Е. Тиришкина определя за начало на изучаваното явление 1910 и за край -началото на 20-те години (Тиришкина 2002:10).

Владимир Новиков също ситуира авангарда в началото на ХХ век, а по отношение на авангарда от втората половина на века използва термини като “авангардна традиция” в руската литература и “авангардно крило на руския постмодернизъм” (Новиков 1999).

Н. Харджиев, Р. Дуганов, Е. Бобринска, А. Якимович тълкуват авангарда на основата на конкретен кръг от родствени идейно-художествени явления.

Названията на етапите в развой на авангардната поезия в Русия също се отличават с терминологична неяснота. И. П. Смирнов и И. Р. Деринг-Смирнова говорят за „исторически авангард”, имайки предвид авангарда от 10-те години на века. С. Бирюков говори за исторически и извънисторически авангард, като под второто име предвид развитието на авангардните идеи през втората половина на века. По отношение на авангарда от 20-30-те години използва определението „втори авангард”, което пък други изследователи наричат „късен авангард”.

Е. Тиришкина в изследванията си говори за “ранен авангард” и “късен авангард” или “неоавангард” (Тиришкина 2002: 72-79). Михаил Айзенберг също борави с определението “неоавангард” за авангардните поетични тенденции в руската литература от 50-те - 90-те години (Айзенберг 1997:247).

За “поставангард” по отношение на групите в руската неофициална поезия от втората половина на ХХ пише Владислав Кулаков в етапното си изследване “Поэзия как факт”, М. 1999, а Генадий Аиги говори за „классический период” на руския поетичен авангард, бележейки границите 1908-1930 г. (Аиги 1988).

Въпреки че художествените епохи рядко имат ясно определени граници, за хърватския славист А. Флакер краят на авангарда може точно да се определи във времето - периодът 1929–1932, а за крайна дата той посочва годината на „великия прелом“ (1929), по-точно административното разпускане на литературните организации (1932) (Флакер 1984: 15).

Н. Крилова изтегля границата до 1934 година – годината на Първия всесъюзен конгрес на съветските писатели, времето на узаконяване на един различен тип култура, както го определя в задълбочения си анализ дисертацията на Дудаков-Кашуро “Естетика на поетическия експеримент в културата на авангарда от началото на ХХ век”, 2008. Авторът разглежда изучаваното

явление като конкретно историческо с приблизителни хронологически граници между 1907–1938 (Дудаков-Кашуро 2008).

Като разсипано на множество паралелни потоци е осмислено явлението в трудовете на изследователи от последните години като Н. И. Хардхиев, С. Чупринин, Игор Василиев, Дм. Булатов, С. Бирюков, Игор Лощилов, М. Айзенберг, Й. Фарино: 1910 – 1920 – 30-те години и втората половина на века, време, чиято култура “се базира на отказа от соцреализма и преработката на модернистките парадигми на художествеността.” (Василиев, 1999, 10.; Вж. също Бирюков 1994, 1998; Булатов 1998, 1999; Фарино 1998, Лощилов 2006).

За Борис Гройс днес авангардът е “архивиран”, а според критици като Вл. Максимов авангардът е мъртъв, но тази смърт е подобна на “умирането на зърното в земята”, защото едновременно с това, според него, “авангардът в изкуството е именно критиката в същностното ѝ разбиране. Критиката като глас на традицията” (Максимов 1999).

Чупринин пише за новото “пришествие” на авангарда, което “съвпада по време с краткото, но бурно тържество на “контракултурата” в западната художествена практика.” (Чупринин 2001).

СПЕЦИФИКА И СЪЩНОСТ НА АВАНГАРДА. ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В голяма част от случаите в изследвания за авангардната поезия тя е осмислена в плоскостта на формалните експерименти, като нещо интересно, екзотично и изобретателно, чиято цел е чистата изява на авторовото аз, призвано да скандализира възприемателя. Но именно контракултурната съставна част на движението показва, че в авангардната поезия на пръв план излиза проблемът за невъзможността за работа с традиционните форми на езика, свързан с глобалния социален конфликт, с кризата на културата.

Прието се да се смята, че първоначалната употреба на термина по отношение на това културно явление, идваща от военната терминология и означаваща „преден отряд“, се отнася към средата на XVI век, когато с този термин е назована лириката на последователите на френската школа „Плеяда“. Преносното значение на термина по-късно заляга в основата на политическата реторика на обединения и мислители от XVIII–XIX век като якобинците, последователите на Фурие, анархистите и др. Именно в този аспект на това понятие започват да му се приписват утопични и футуристични черти, непримимост в излагане на своите идеи, страстно отрицание на просвещенските идеали. Дълго време терминът остава поделен между новаторите в сферата на

изкуството и политически радикалните фигури. А. Рембо, Г. Аполинер, М. Бакунин, Л. Троцки и др. го употребяват за обозначение на водещи явления в културата и политиката.

Невъзможността за общо назоваване на всички движения от началото на XX век, които днес се отнасят към авангарда, обяснява една от важните му характеристики, а именно самоидентификацията на всяко от движенията като естетически изключително и невъзможността за споделяне на общи теоретични програми със сходни движения.

Изкуствоведчески смисъл терминът авангард придобива в първите десетилетия на XX век като неологизъм, употребен от Александър Беноа (1910). Оттогава под “класически авангард” се разбира съвкупността от разнородни художествени направления и школи, зародени в лоното на класическия модернизъм и манифестиращи бунтарската си съпротива “както по отношение на съвременната им модернистка норма, така и по отношение на традиционната представа за изкуството, неговите задачи и форми” (Вж. Чупринин 2001).

В традиционното руско литературознание думата авангард, отнесена към литературата, предизвиква асоциации предимно с футуризма, най-вече с кубофутуризма, тоест с най-радикалната разновидност на течението от началото на века. Доколко това е справедливо, ще стане дума. По-важното в случая е, че именно подобно възприемане поражда и днес интереса към опитите със заумните форми на езика, към визуализацията. А европейските авангардни школи, “умереният” футуризъм намират свои продължители в съвременната руска културна ситуация (като под съвременна имаме предвид периода от края на 50-те години, когато започва да се формира пространството на неофициалната и нецензурирана литература, пространство, което в края на 80-те години излиза “на повърхността” и заема централно положение в руската литература).

Както по отношение на времевите граници, така и по отношение на съществените признания на явленietо няма единство у различните изследователи.

В широкото значение думата авангард се възприема като синоним на експеримента и рязкото обновяване на литературата. В този смисъл обаче е важно да се направи разликата между новаторство и авангард, от една страна и авангард и авангардизъм, от друга. Авантгардността се опира на новаторски разработки, които рязко променят развитието на изкуството, но новаторството е възможно и извън авангарда, докато, по справедливата забележка на Василиев, авангардът без “педалирането на новото губи своята острота и претенции за лидерство. Заедно с това не всяко ново е хубаво само защото е ново”. (Василиев 1999:11)

Авангард и авангардизъм – двата термина се употребяват често като синоними. Очевидна е обаче първенствувашата роля на думата авангард по